

Nr 48.

Af herr **Bosæus**, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till bestämmelser angående undersökning och tillgodogörande af mineralfyndigheter å viss kronojord.

Enligt Kungl. Maj:ts proposition nr 51 med förslag till bestämmelser angående undersökning och tillgodogörande af mineralfyndighet å viss kronojord skall från rätt att därå verkställa skärpning undantagas såväl sådana områden, där enligt grufstadgan inmutning ej får ske som ock statsgruffält. Det vill emellertid synas, som äfven andra områden, än som kunna med detta namn lämpligen betecknas, borde i vissa fall befrias från skärpning, t. ex. områden afsedda för försvarsändamål eller någon kronans tillämnade anläggning. Det skulle ock kunna inträffa, sedan staten nu blifvit direkt intresserad i grufindustrien, att den skulle finna anledning att själf undersöka malmtillgången å visst område af sin mark, t. ex. i närheten af tillämnade kommunikationsleder eller i trakten af fyndighet, som den förut äger, hvarvid ett provisoriskt förbud för skärpningssedels utfärdande, medan undersökningen påginge, kunde vara till nytta för att hindra enskilda att möjligen obehörigt begagna sig af vid undersökningen gjorda upptäckter för erhållande af skärpningssedel. Det vill således synas, som paragraf 2 borde lyda så: »Skärpningstillstånd må ej meddelas å: 1:o område, som förklarats skola utgöra statsgruffält eller eljest fritagits från skärpningstillstånd, som redan är föremål för sådant tillstånd» o. s. v.

I 25 § stadgas, att »Konungen äger på särskild ansökan, när skäl därtill äro, för viss tid, högst tio år, medgifva tillståndshafvaren befrielse från eller nedsättning i den sålunda stadgade afgälden». Det har satts i fråga, om denna bestämmelse afser högst tio år i sänder eller tio år inalles under hela grufdriftstiden. Den förstnämnda tolkningen synes böra gifvas företräde. Skälen för och behovet af en sådan nedsättning kan ju

yppa sig under den ena tioårsperioden såväl som under den andra. En tydligare formulering torde vara lämplig.

Mindre bemedlade upptäckares intresse synes vara alltför litet tillgodosedt i förslaget och mindre än i vår nuvarande grufstadga. Flera af våra värdefullaste fyndigheter hafva dock uppdragats af sådana. Enligt gällande grufstadga tilldelas utmål *endast* innehafvare af mutsedel, och mutsedel kan förhållandevis billigt förvärfvas och bibehållas, hvarjämte den fattige inmutaren kan, om han ej under mutsedelns giltighetstid lyckas få köpare till densamma, ommuta fyndigheten. Utan att behöfva styrka, att »nödiga tillgångar stå till hans förfogande» och att han anses »kunna ändamålsenligt bedrifva arbetet», tilldelas han utmål, hvarefter han snart utan större kostnader kan erhålla hvilostånd. Enligt kungl. propositionens bestämmelser kan däremot grufdriftstillstånd meddelas annan person, än den, som fått skärpningstillstånd, ifall den senare ej förmår göra sin rätt gällande, hvarjämte bibehållandet af vunnet skärpningstillstånd är förhållandevis dyrt liksom ock villkoren för grufdriftstillstånd alltför betungande för mindre bemedlade upptäckare. Härtill kommer den omständigheten, att skärpningstillståndet, riktigt nog, icke i regel torde såsom inmutningen få förnyas. Allt detta försvagar den fattige upptäckarens position vid underhandling om försäljning af sin upptäckt. Visserligen medför det för den, som ämnar söka grufdriftstillstånd viss fördel att tillhandla sig skärpningssedel, såsom visshet om royaltyns storlek, men med den höga royalty, som är föreslagen äfven för upptäckare och deras rättsinnehafvare, torde risken för dess afsevärda höjande, i betraktande äfven af öfriga afgälder m. m., som äligga grufägaren, knappt böra vara synnerligen stor, om nu ens någon spekulant hinner intresseras under den kanske korta tid, skärpningstillståndet kan uppehållas. Man kan lifigt föreställa sig, att den fattige upptäckaren, då det lider till slutet för honom med möjligheten att behålla skärpningstillståndet, skall vara benägen aflåta det för snart sagdt hvad pris som helst, hellre än att till äfventyrs få intet. Af det till kungl. propositionen i ärendet vid förlidet års riksdag bifogade statsrådsprotokollet framgick, att det år 1907 af sakkunniga uppgjorda förslaget innehöll bland annat, att för den händelse grufdriftstillstånd meddelades annan än den, som upptäckt förut okänd fyndighet, skulle den senare vara berättigad att af den förra erhålla en belöning af 1,500 kronor. Vid den granskning af sagda förslag, som af myndigheter och intresserade verkställdes, synes någon anmärkning mot denna bestämmelse ej hafva framkommit, om icke, såsom från ett eller annat håll uttalades, att den i det sammanhang, den då förekom, *ej innebar tillräcklig uppmuntran för grufletaren*. I nämnda förslag hade nämligen icke upptäckaren såsom i det nu föreliggande be-

stämd företrädesrätt att under föreskrifna villkor erhålla gruofdriftstillstånd, men då dessa villkor i regel icke torde af mindre bemedlade kunna uppfyllas, så synes företrädesrätten ej vara af så stort värde, därest den ej åtföljes af någon garanti för att upptäckaren verkligen erhåller skälig belöning. På grund af det sagda och för att i högre grad än enligt föreliggande förslag uppmantra till sökande af malmfyndigheter å kronans jord, vore skäl bibehålla förenämnda bestämmelse t. ex. på sådant sätt, att om, sedan skärpningsedel för någon utfärdats å nyupptäckt fyndighet, gruofdriftstillstånd därå åt annan meddelas inom tio år, sedan skärpningssedeln utfärdades, skulle den, som erhåller gruofdriftstillstånd, innan tillståndsbeviset till honom utlämnas, vara skyldig att till förmån för förenämnde upptäckare eller dennes rättsinnehafvare hos Konungens befallningshafvande i länet deponera 1,500 kronor jämte 300 kronor i ersättning för hvarje år af skärpnings tiden, hvarunder författningsgillt skärpningsarbete af upptäckaren utförts, eller ock styrka, att denne med sanma belopp förut godtgjorts. Ämbetsintyg af statens bergstjänsteman eller under edlig förpliktelse afgifvet intyg af tvenne kända och välfrejdade personer, att fyndigheten synbarligen ej tidigare varit föremål för undersökningsarbete eller bearbetning, torde kunna gälla som bevis, att den ej förut varit känd. Uppgift såväl om upptäckarens namn och hemvist vid skärpningssedelns utfärdande som ock i hvad mån han fullgjort skärpnings tidens arbetskyldighet kan naturligtvis af bergmästareämbetet lämnas. Utskottet torde, om det finner anledning tillstyrka bestämmelse i angifvet syfte, benäget närmare formulera densamma.

Enligt 36 § är kronan, då gruofdriftstillstånd efter uppsägning från dess sida upphör, skyldig inlösa tillståndshafvarens för fyndighetens bearbetande eller annan i sammanhang därmed stående verksamhet anskaffade maskiner, kraftstationer, verkstäder, kraft- och andra ledningar, transportanordningar, husbyggnader och öfriga anläggningar inom område, som åt tillståndshafvaren af kronan upplåtits, allt mot ersättning efter egendomens värde, hvilket värde i brist af åsämjande skall, i den ordning lagen om skiljomän den 28 oktober 1887 stadgar, bestämmas af fem på angifvet sätt valda personer. Samma rättfärdighets- och billighetskraf, som föranledt denna bestämmelse, bör väl ock få göra sig gällande, om ifrågavarande maskiner, verk och byggnader etc. äro belägna på annan inom riket befintlig mark än kronans; åtminstone bör väl denna inlösningsskyldighet äligga kronan, i den mån skiljomännen finna detta skäligt och med billighet öfverensstämmande. Det är nämligen tydligt, att förhållandena kunna vara sådana, att en del af förenämnda byggnader och anordningar icke lämpligen kunna förläggas på kronomark, t. ex. med hänsyn till belägen-

heten af förefintligt vattenfall eller transportled, beskaffenheten af terrängen etc. De torde i de flesta fall för grufdriftstillståndets innehafvare väsentligen förlora sitt värde, om grufdriftstillståndet fräntages honom. Ej heller kan det vara ur nationalekonomisk synpunkt lämpligt att afskrämma grufinnehafvaren från att anlägga verkstäder för malmens bearbetning och förädling genom risken, att hans anläggningar i detta syfte å annan mark än kronans skulle, så att säga, komma att hänga i luften och förlora sin grundval genom att grufdriftstillståndet blefve honom fräntaget, ej heller att tvinga honom att, för att undvika denna risk, förlägga anläggningarna på kronomark, när detta vore ur andra synpunkter olämpligt. Det torde kunna öfverlätas åt skiljomännen att bedöma, om och i hvad mån inlösen i sådant fall må vara skälig, och äfven alternativt att taga i öfvervägande, därest framställning därom göres från endera parten, huruvida inlösen i detta fall må ersättas af en viss skadeersättning. Äfven här torde utskottet benäget formulera behöflig ändring.

Af 35 § 1 mom. andra punkten, äfven jämförd med 3 mom. af samma paragraf, synes framgå, att det förutsatts, att uppsägning från kronans sida skall äga rum äfven i det fall, att grufdriftstillståndet förverkats. Eljest skulle i senare fallet innehafvaren komma i gynnsammare läge, än därest han verkställt eller mottagit uppsägning, i det förbudet för honom att bortföra sin egendom gäller vid uppsägning, men ej vid förverkande utan uppsägning. Men har uppsägning från kronans sida ägt rum vid tillståndets förverkande, så skall kronan enligt 36 § vara skyldig äfven då inlösa tillståndshafvarens egendom, hvilket väl ej är meningen. Denna oegentlighet synes böra undanröjas.

På grund af hvad ofvan anförts, får jag vördsamt hemställa,

att Riksdagen ville besluta följande förtydliganden, tillägg och ändringar uti de i Kungl. Maj:ts proposition nr 51 föreslagna bestämmelser angående undersökning och tillgodogörande af mineralfyndighet å viss kronojord:

1:o att 2 § må erhålla följande lydelse:

Skärpningstillstånd må ej meddelas å:

1) område, som förklarats skola utgöra statsgrufvält eller eljest fritagits från skärpningstillstånd, som redan är föremål för sådant tillstånd o. s. v.

2:o att i 25 § 1 mom. tredje stycket efter orden »högst tio år» tilläggas orden »i sänder».

3:o att bestämmelse införes därom, att den, som hos bergmästaren styrkt sig hafva upptäckt förut okänd

fyndighet och därå erhållit skärpningsedel skall, därest grufdriftstillstånd för fyndigheten åt annan meddelas inom tio år efter förenämnda skärpningssedels utfärdande, vara berättigad att af grufdriftstillståndets innehafvare uppbära en belöning af 1,500 kronor jämte en ersättning af 300 kronor för hvarje år af skärpnings tiden, hvarunder författningsgillt skärpningsarbete af upptäckaren utförts.

4:o) att 36 § ändras därhän, att då grufdriftstillstånd efter uppsägning från kronans sida upphör, skall kronan vara skyldig att inlösa den i 35 § 1 mom. omnämnda egendom efter dess värde icke blott, då denna egendom är belägen inom område, som af kronan upplåtits, utan äfven, ifall och i den mån vederbörande skiljomän finna det med billighet öfverensstämmande, då egendomen är belägen å annan svensk mark, varande ock skiljomännen berättigade att i detta fall öfverväga, huruvida icke, därest framställning från endera parten därom göres, inlösen må ersättas af en viss skadeersättning. Vid inlösen under angifna förhållande skall rätten till erforderlig mark åtfölja.

Stockholm 21 februari 1910.

Nils W:d Bosæus.
